

საქართველოს ევროკავშირთან ენერგეტიკული ჰაბის დაფუძნების ეფექტიანი პოლიტიკის ფორმირების საკითხისთვის

ეკა ლეკაშვილი

ასოცირებული პროფესორი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

სამრეწველო პოლიტიკის კვლევის ცენტრის ხელმძღვანელი

დავით ობოლაძე

ასოცირებული პროფესორი

საქართველოს ფიზიკური აღზრდისა და სპორტის სახელმწიფო

სასწავლო უნივერსიტეტის სპორტის ეკონომიკისა და ბიზნესის კვლევების ცენტრი

გიორგი გაფრინდაშვილი

ასოცირებული პროფესორი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

საქართველოს პოზიციონირება ევროკავშირის საგარეო ენერგეტიკული პოლიტიკის კონტექსტით დისკუსიის საგანი გახდა რუსეთ-უკრაინის მიმდინარე ომის, რუსული ენერგორესურსების იმპორტზე ევროკავშირის მზარდი დამოკიდებულების და საფრთხეების ფონზე. კვლევის მიზანს წარმოადგენს საქართველოს ევროკავშირთან ენერგეტიკული ჰაბის დაფუძნების ეფექტიანი პოლიტიკის ფორმირების საკითხისთვის რეკომენდაციების შეთავაზება. ნაშრომი ბიბლიოგრაფიული კვლევის მეთოდს ეყრდნობა. შესწავლილია საქართველოს და ევროკავშირის ენერგეტიკული პოლიტიკის განმსაზღვრელი ჩარჩო დოკუმენტები; გაანალიზებულია საქართველოს, როგორც ენერგეტიკული ჰაბის პოლიტიკური და ეკონომიკური სამეცნიერო-პრაქტიკული თვალსაზრისები; შემუშავებულია რეკომენდაციები საქართველოს ევროკავშირთან ენერგეტიკული ჰაბის დაფუძნების ეფექტიანი პოლიტიკისთვის.

საკვანძო სიტყვები: საქართველო, ევროკავშირი, ენერგეტიკული პოლიტიკა, ენერგეტიკული ჰაბი

პრობლემის აქტუალურობა: ქვეყნის ენერგეტიკული საფრთხეების (ენერგიის არასაკმარისი მოცულობით მიწოდება, მაღალი ფასები, მიწოდების ნწყვეტილობა, სეზონური მიწოდების სირთულეები, ხარისხის სტანდარტებისგან გადახრა და ა.შ.) განხილვა მხოლოდ ეკონომიკური სარგებლიანობის და დანაკარგების კონტექსტით ზედაპირული მსჯელობის ფორმას იღებს, თუ არ დავაკავშირებთ მას ეროვნულ ღირებულებებთან და ინტერესებთან, როგორიცაა პოლიტიკური და სოციალური სტაბილურობა, ეკონომიკური განვითარება, ქვეყნის პოლიტიკური კურსი და სხვა. ამიტომაც, ენერგეტიკა კვლავ პოლიტეკონომიკური მეცნიერების ძირითად საკვლევ მიმართულებას წარმოადგენს.

დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ საქართველოს სტრატეგიული მიზნად დასახულ იქნა ევროკავშირში გაერთიანება, რაც ჩვენი ქვეყნის პოლიტიკური და ეკონომიკური განვითარების მიმართულებებს და არჩევანს აყალიბებს. 2014 წელს ევროკავშირთან „ასოცირების შეთანხმების“ ხელმოწერის შემდეგ განისაზღვრა საქართველოსთვის ყველა სფეროში, მათ შორის ენერგეტიკისა და გარემოს დაცვის სფეროებში საკანონმდებლო დონეზე ევროკავშირთან ინტეგრირების გაღრმავების ვალდებულებები. 2016 წელს საქართველომ ხელი მოაწერა „ენერგეტიკულ გაერთიანებაში“

განვერიანების ოქმს, რაც განსაზღვრავს საქართველოში ევროკავშირის ენერგეტიკული კანონმდებლობის დანერგვის პირობებს.

საქართველოს პოზიციონირება ევროკავშირის საგარეო ენერგეტიკული პოლიტიკის კონტექსტით დისკუსიის საგანი გახდა რუსეთ-უკრაინის მიმდინარე ომის, რუსული ენერგორესურსების იმპორტზე ევროკავშირის მზარდი დამოკიდებულების და საფრთხეების ფონზე.

კვლევის მიზანს წარმოადგენს საქართველოს ევროკავშირთან ენერგეტიკული ჰაბის დაფუძნების ეფექტიანი პოლიტიკის ფორმირების საკითხისთვის რეკომენდაციების შემუშავება. აღნიშნული მიზნის მისაღწევად დასახული იქნა შემდეგი ამოცანები: 1. საქართველოს და ევროკავშირის ენერგეტიკული პოლიტიკის განმსაზღვრელი ჩარჩო დოკუმენტების შესწავლა; 2. საქართველოს, როგორც ენერგეტიკული ჰაბის პოლიტიკური და ეკონომიკური სამეცნიერო-პრაქტიკული თვალსაზრისების ანალიზი. 3. რეკომენდაციების შემუშავება საქართველოს ევროკავშირთან ენერგეტიკული ჰაბის დაფუძნების ეფექტიანი პოლიტიკისთვის.

კვლევის თეორიულ მეთოდოლოგიურ საფუძვლები: ენერგეტიკული უსაფრთხოების საკითხის კვლევაში დომინანტი პოზიციები უკავია საერთაშორისო ურთიერთობების ნეორეალისტურ სკოლას, რომელთა წარმომადგენლებიც ყურადღებას ამახვილებენ სახელმწიფოს ენერგეტიკულ პოლიტიკაზე სახელმწიფოს ეროვნული ინტერესებისა და ეროვნული უსაფრთხოების, სამხედრო კონფრონტაციისა და რეგიონალური კონფლიქტების კონტექსტის გათვალისწინებით. ამ მიდგომის მიხედვით, იმპორტიორი ქვეყნებისთვის უმნიშვნელოვანესია გარანტირებული წვდომა ენერგიის გარე წყაროებზე, თუნდაც სამხედრო ძალის გამოყენებით. ექსპორტიორი ქვეყნების შემთხვევაში კი, გარდა ეკონომიკური სარგებლისა, ძალზედ მნიშვნელოვანია ენერგეტიკული რესურსების გამოყენება პოლიტიკურ იარაღად.

კვლევის თეორიული საფუძვლები ეყრდნობა საქართველოს ენერგეტიკის პოლიტიკის დოკუმენტების, პროექტების, ენერგეტიკის პოლიტიკის შესახებ ეროვნული და საერთაშორისო ორგანიზაციების ანგარიშების შესწავლას, ასევე, ევროკავშირის გენერალურ დირექტივებს, რადგან ისინი განსაზღვრავენ ენერგეტიკის პოლიტიკის პრიორიტეტებს, როგორებიცაა ენერგეტიკის მდგრადი განვითარება, ენერგოეფექტიანობის ამაღლება და განახლებადი ენერგიის წყაროების გამოყენება.

ძირითადი ტექსტი: ევროკავშირისთვის უმნიშვნელოვანესია საკითხია რუსეთის ენერგეტიკული გავლენისგან თავის დაღწევა, რისთვისაც ცდილობს მოიპოვოს ენერგიის იმპორტის ალტერნატიული წყაროები. ნაბუკოს ბუნებრივი გაზსადენის წამყვანი პროექტის ჩაშლა, რომელიც ევროკავშირისთვის თურქეთის გავლით ბუნებრივი აირის ტრანზიტის ხელშეწყობას გულისხმობდა, შეუთავსებელი აღმოჩნდა პოლიტიკური ფაქტორების, მათ შორის, მხარეთა განსხვავებული ინტერესების გამო. დასავლეთისა და რუსეთის დაპირისპირების ფონზე განსაკუთრებული აქტუალურობა შეიძინა აშშ-დან ევროპაში ბუნებრივი აირის ტრანსპორტირების საკითხმა და ამ გზით ევროპის მიერ რუსულ ნავთობსა და გაზზე დამოკიდებულების შემცირებამ. ევროპამ გაააქტიურა რეგიონულ ენერგეტიკულ მოთამაშეებთან (თურქეთი და აზერბაიჯანი) როლების დაბალანსებული გადანაწილების, ენერგორესურსების იმპორტის დივერსიფიკაციის და ბუნებრივი აირის უსაფრთხო და უწყვეტი, სტაბილური მიწოდების, ბუნებრივი აირის და ნავთობის ახალი საბადოების აღმოჩენის, ენერგომომხმარებლის ზრდის შედეგად კლიმატურ ცვლილებებზე გავლენის შემცირების, დეკარბონიზაციის და სხვა საკითხები. ამ კონტექსტით ევროკავშირი ქმნის უსაფრთხო ენერგოსერვისების მიწოდებას მისი წევრი ქვეყნებისთვის. უფრო კონკრეტულად, ანალიტიკოსები თანხმდებიან, რომ ევროპას ძალიან ცოტა ალტერნატივა აქვს იმისთვის, რომ ჩაანაცვლოს რუსეთის გაზი მოკლევადიან პერიოდში. საშუალო და გრძელვადიან პერსპექტივაში კი, ევროპას შეუძლია დააჩქაროს კასპიის რე-

გიონიდან მილსადენების განთავსება ევროპისკენ რუსეთის გვერდის ავლით და ასევე, შეისწავლოს ენერგიის ახალი წყაროები ევროპაში, გაზარდოს ძალისხმევა ახალი შიდა ენერგორესურსების შესაქმნელად, გაზარდოს ევროპული გაზსადენებისა და ელექტროგადამცემი ხაზების ურთიერთკავშირი.

ბოლო ათწლეულის განმავლობაში ევროკავშირის ენერგომომარაგების იმპორტზე დამოკიდებულების ზრდის ძირითადი მიზეზი იყო ევროკავშირის ნავთობისა და გაზის წარმოების განახევრება და ნახშირის წარმოების 17%-ით შემცირება (Raszewski, 2022) ამასთან, ევროკავშირის ქვეყნების ენერგეტიკული სტრუქტურა განსხვავდება არა მხოლოდ რესურსების განსხვავებულობის გამო, არამედ წლების განმავლობაში ეროვნული ენერგეტიკული პოლიტიკების მრავალფეროვნების გამო.

მეორეს მხრივ, „საქართველოს ენერგეტიკული პოლიტიკის მიზანია ქვეყნის ენერგეტიკული უსაფრთხოების გაუმჯობესება, რაც უზრუნველყოფს ეროვნული ინტერესების განხორციელებას საკმარისი რაოდენობის, მაღალი ხარისხის, სხვადასხვა სახის ენერგიის უწყვეტად და მისაღებ ფასად მიწოდებით. ენერგეტიკული პოლიტიკის შემუშავება და განხორციელება ეკონომიკური განვითარებისა და ენერგეტიკის დარგში დასახული სტრატეგიული მიზნების მიღწევის მნიშვნელოვანი წინაპირობაა“. საქართველოს ენერგეტიკული პოლიტიკა მოიცავს ქვეყნის ენერგეტიკის დარგის პრიორიტეტებს და დარგის განვითარების სტრატეგიულ და ენერგეტიკული უსაფრთხოების ძირითად მიმართულებებს.¹ საქართველოს როლი ევროპის ერთიან ენერგეტიკულ პოლიტიკაში გამოიკვეთა კასპიის და შავი ზღვის რეგიონების მნიშვნელობიდან გამომდინარე. კასპიის რეგიონი ბუნებრივი გაზის მნიშვნელოვანი წყაროა: აზერბაიჯანის, ყაზახეთის, თურქმენეთის და უზბეკეთის ბუნებრივი გაზის რეზერვები, ენერგიის საერთაშორისო სააგენტოს მონაცემებით დაახლოებით 14,700 მილიარდ კუბურ მეტრს შეადგენს (<https://www.iea.org/>). ამასთან, საქართველო 2017 წლის ივლისიდან ევროპის ენერგეტიკული გაერთიანების წევრია, რითაც უფრო მჭიდრო პოლიტიკურ ასოცირებას მიაღწია (პოლიტიკური ბარიერი). ასევე, აქვს ვალდებულება დანერგოს ევროპული ენერგეტიკული კანონმდებლობის გამჭვირვალობის პრინციპები (ორგანიზაციული ბარიერი), რითაც შეზღუდავს შესაძლო კორუფციული, მონოპოლისტური და პოლიტიკური ზეგავლენის საფრთხეებს. ევროკავშირისთვის არსებითად მნიშვნელოვანია კასპიის ბუნებრივი გაზის მიწოდება ე.წ. გაზის სამხრეთი კორიდორით, რომელმაც საქართველოზე უნდა გაიაროს. ამ პროექტის განხორციელებით მკვეთრად იზრდება საერთაშორისო დაინტერესება საქართველოს სტაბილურობით და უსაფრთხოებით, ისევე როგორც ქვეყნის ენერგეტიკული უზრუნველყოფის შესაძლებლობებით. აღნიშნული პროექტის მნიშვნელობა სცილდება მხოლოდ ენერგეტიკული უსაფრთხოების ფარგლებს და ქვეყნისათვის უდიდეს პერსპექტივებს აჩენს (პოლიტიკური და ეკონომიკური უსაფრთხოების ბარიერი).

საქართველოს ენერგეტიკის პოლიტიკის მიზნებს შორის არის: ე) საქართველოს, როგორც რეგიონის სატრანზიტო ქვეყნის, როლის გაზრდა. მას, როგორც ევროპისა და აზიის დამაკავშირებელ დერეფანს, აქვს იმის პოტენციალი, რომ გაზარდოს თავისი როლი აღმოსავლეთ-დასავლეთისა და ჩრდილოეთ-სამხრეთის სატრანზიტო პროექტების განხორციელებაში. გეოპოლიტიკური მდებარეობის ეფექტიანი გამოყენება ხელს შეუწყობს ქვეყნის ენერგეტიკული უსაფრთხოების გაუმჯობესებას და ეკონომიკურ განვითარებას².

¹ <http://www.matsne.gov.ge/30028002009001016288>

² საქართველოს დადგენილება „საქართველოს ენერგეტიკის დარგში სახელმწიფო პოლიტიკის ძირითადი მიმართულებების შესახებ“, „ელექტროენერგეტიკისა და ბუნებრივი გაზის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-3 მუხლის პირველი პუნქტის შესაბამისად. 24.06.2015. N 3758-III

საქართველოს, როგორც ევროკავშირის ენერგეტიკული ჰაბის ფორმირება დაკავშირებულია კვლავ მის გეოპოლიტიკურ და გეოეკონომიკურ პოზიციონირებასთან, რომელსაც აზერბაიჯანთან და თურქეთთან თანამშრომლობის გზით შეძლებს. თავის მხრივ, თურქეთი თავს არ იკავებს მოსკოვთან ენერგეტიკულ სფეროში თანამშრომლობისგან. ის „ცისფერი ნაკადის“ შემდეგ თავის ტერიტორიაზე აშენებს „თურქეთის ნაკადს“, რითაც, ერთის მხრივ, პრობლემებს იცალებს სატრანზიტო ქვეყნების მხრიდან და მეორეს მხრივ, ამ და სხვა პროექტების განხორციელებით გახდება „ენერგეტიკული ჰაბი, ცენტრი“. თურქეთი ენერგეტიკულ სფეროში რუსეთთან ერთად თანამშრომლობს ისეთ ქვეყნებთან, როგორიცაა აზერბაიჯანი, კატარი, ირანი, აშენებს ატომურ ელექტროსადგურს, შეძლებისდაგვარად ეძებს ენერგიის ალტერნატიულ მიმწოდებლებსა და წყაროებს, რაც მნიშვნელოვანი ნაბიჯებია ენერგეტიკული უსაფრთხოების თვალსაზრისით. სხვაგვარად ეს ნიშნავს, რომ თურქეთი წარმატებით იყენებს რუსეთ-უკრაინის კრიზისს, რუსეთ-ევროკავშირის ენერგეტიკულ დაპირისპირებას და ზენოლის პოლიტიკას, შესაბამისად, თურქეთი ენერგეტიკულ სფეროში მნიშვნელოვან მოთამაშედ ყალიბდება.

კვლევითი მასალების დამუშავების შედეგად გამოვლინდა ევროკავშირის ენერგეტიკული პოლიტიკის წარუმატებლობის მთავარ მიზეზები. მათ შორისაა:

- ნეოლიბერალური ინსტიტუციონალიზმის ჩარჩო-პირობები, რაც ზღუდავს ევროკავშირის, როგორც საერთაშორისო ენერგეტიკული მოთამაშის შესაძლებლობებს (Goldthau and Sitter, 2014);
- Nabucco-ს¹ და სამხრეთ ნაკადის² პროექტების შეჩერება, რითაც უპირატესი მდგომარეობა მოიპოვა თურქულმა ნაკადმა³. (Vatansever 2017, 9);
- ევროკავშირის საგარეო ენერგეტიკულ პოლიტიკის სახელმწიფოებრივ პოლიტიკად გადაქცევა (Prontera, 2019, 4).
- ევროკავშირის ენერგეტიკული პოლიტიკის შედეგების მზარდი დამოკიდებულება შიდა და გარე აქტორებზე, რომელიც თავის მხრივ ემყარება საჯარო და კერძო პირთა ურთიერთქმედებებს (Bocse, 2021), შიდა აქტორებში იგულისხმება ევროკავშირის ინსტიტუტები, თანამეგობრობის წევრი ქვეყნები, ინდუსტრიის წარმომადგენლები, ლობის ჯგუფები, სამოქალაქო საზოგადოება და სხვა.
- თურქეთი, „თურქული ნაკადის“ გარდა, ატარებს ევროკავშირის „სამხრეთის გაზის დერეფნის“ (SGC)⁴ მილსადენების ნაწილს, რომლებიც გაზს სამხრეთ-აღმოსავლეთ ევროპას აზერბაიჯანიდან აწვდის. თურქეთს არ აქვს დამატებითი რუსული გაზის საჭიროება. მან მხოლოდ იმ მიზნით შეიძლება აწარმოოს მოლაპარაკება რუსეთთან, რომ „გაზპრომისგან“ შეძენილი გაზის ნაწილი ევროპაში თვითონ გაიტანოს. Siddi (2019) ამტკიცებს, რომ ევროკავშირის პოლიტიკა ენერგეტიკის დივერსიფიკაციის შესახებ სამხრეთ გაზის საშუალებით თურ-

¹ გაზსადენის მაგისტრალის პროექტი - ავსტრიის, თურქეთის, ბულგარეთის, რუმინეთის და უნგრეთის მონაწილეობით.

² „სამხრეთის ნაკადის“ პროექტი ითვალისწინებდა რუსეთის ბუნებრივი აირის გადაქაჩვას შავი ზღვის სანაპიროდან ბულგარეთამდე, საიდანაც ის უნდა მიენოდებინათ სამხრეთი და ცენტრალური ევროპის ქვეყნებისთვის, მათ შორის უნგრეთის, სერბიისა და ავსტრიისთვის.

³ მილსადენი, რომელიც აკავშირებს რუსეთს თურქეთთან, იმავდროულად ახორციელებს შემდგომ გადაზიდვებს აღმოსავლეთ ევროპაში

⁴ Southern Gas Corridor - სამხრეთ გაზის დერეფანი, რომელიც საქართველოს გავლით აკავშირებს აზერბაიჯანულ გაზს ევროპულ ბაზართან.

ქეთის პოზიციებს აძლიერებს¹. ამდენად, თურქეთი უკვე ნაწილობრივ ასრულებს ევროპისკენ გაზის მიწოდების ჰაბის ფუნქციას.

- რუსული გაზპრომი აძლიერებს ბუნებრივი გაზის ექსპორტის სტრატეგიას არაპირდაპირი გზით. რუსული გაზპრომი ცდილობს გააძლიეროს თავისი კონკურენტუნარიანობა SGC-ზე პროექტების საშუალებით.

საქართველოს ენერგეტიკული პოლიტიკის დოკუმენტების ანალიზმა გვიჩვენა, რომ საქართველოში ენერგეტიკული უსაფრთხოების კუთხით მთავარი პრობლემებია: 1) მზარდი მოთხოვნა ენერგეტიკული რესურსების იმპორტზე, განსაკუთრებით ზამთრის პერიოდში და სტრატეგიული რეზერვების სიმცირე; 2) რუსეთის მიერ საქართველოს ტერიტორიების ოკუპაცია, სადაც განთავსებულია სხვადასხვა სტრატეგიული ენერგეტიკული ობიექტი; 3) რუსეთის სახელმწიფო და კომერციული კომპანიების მიერ საქართველოში სტრატეგიული ენერგეტიკული აქტივების ფლობა; 4) არასაიმედო, მოძველებული ენერგეტიკული ინფრასტრუქტურა; 5) ეკონომიკური კრიზისი, რასაც სერიოზული გავლენა აქვს ენერგიის ფასზე; 6) ტერორიზმის გაზრდილი რისკი; 7) კლიმატის ცვლილება; 8) ენერგეტიკული უსაფრთხოების სტრატეგიის არ ქონა (მარგველაშვილი, 2021).

ამრიგად, კვლევები ცხადყოფს, რომ ბოლო ათწლეულებია რუსეთის მიერ ენერგეტიკული საკითხები პოლიტიკური ვაჭრობის საგნად იქცა, რამაც კვლავ მკაფიოდ გაუსვა ხაზი ევროპულ ქვეყნებში ენერგეტიკული დივერსიფიკაციის საჭიროებას. საქართველო, როგორც ევროკავშირის სტრატეგიული პარტნიორი ქვეყანა, საჭიროებს ისეთ პოლიტიკას, რომელიც განსაზღვრავს არამარტო ენერგეტიკული საფრთხეების შემცირებას, არამედ არსებული გეოპოლიტიკური და გეოეკონომიკური მდგომარეობით განპირობებული შესაძლებლების სარგებლიანად გამოყენებას.

დასკვნები და რეკომენდაციები:

1. მნიშვნელოვანია საქართველოში ენერგეტიკის მართვის ინსტიტუტების და მეთოდების გაუმჯობესების გზების სრულყოფა ევროკავშირის ენერგეტიკულ სფეროში აღებული ვალდებულებების შესასრულებლად.
2. ასამაღლებელია ენერგეტიკის კანონმდებლობის დაგეგმვის და მართვის ხარისხი, რადგან არასაკმარისი ეფექტიანობა შეიძლება გახდეს ყველა სხვა რისკის გაძლიერების მიზეზი.
3. ყურადღება უნდა მიექცეს არა მხოლოდ ინფრასტრუქტურულ და პოლიტიკურ, არამედ ასევე სექტორის მართვის და ფუნქციონირების იურიდიულ გარემოს და პროფესიული კადრებით უზრუნველყოფის რისკებს.
4. ყურადღება გამახვილდეს ისეთ ენერგეტიკულ საფრთხეებზე, რომელიც შეიძლება ინვესტირდეს: ენერგიის არასაკმარისი მოცულობით მიწოდებას, მაღალ ფასებს, მიწოდების წყვეტილობას, სეზონური მიწოდების სირთულეებს, ხარისხის სტანდარტებისგან გადახრას და ა.შ.
5. უნდა შეფასდეს რისკების გავლენა მოკლე და გრძელვადიანი პერიოდისთვის, ერთჯერადი ან განმეორებადი შემთხვევებისთვის; ასევე, მათი გავლენა ეროვნულ ღირებულებებსა და ინტერესებზე - პოლიტიკურ და სოციალურ სტაბილობაზე, ეკონომიკურ განვითარებაზე, პოლიტიკურ კურსზე და ა.შ.
6. აუცილებელია ქვეყანაში რეგულარულად ტარდებოდეს ენერგეტიკული უსაფრთხოების კვლევები და მზადდებოდეს შესაბამისი რეკომენდაციები.

¹ <https://bm.ge/ka/article/rodiz-gadaiqceva-turqeti-kaspiuri-gazis-habad/122898> (26.07.23)

7. გასაძლიერებელია საერთაშორისო სატრანზიტო პროექტების ხელშეწყობა, რათა დადებითად გადაწყდეს, მათ შორის მინისქვეშა გაზსაცავის მშენებლობის საკითხი.
8. განსაზღვროს პრიორიტეტები და გაეწიოს მათ საკმარისი პოლიტიკური მხარდაჭერა.
9. მნიშვნელოვანია, რუსულ კომპანიებს შეეზღუდოს გავლენის გავრცელება საქართველოს ენერგეტიკულ აქტივებზე, ვიდრე ქვეყანაში არ ჩამოყალიბდება გამჭვირვალე, დამოუკიდებელი და სწორი მმართველობის პირობები.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. საქართველოს ეროვნული უსაფრთხოების კონცეფცია - www.nsc.gov.ge
2. საქართველოს ენერგეტიკული პოლიტიკის პროექტი, 2014 - www.energy.gov.ge
3. მარგველაშვილი მ. (2021). საქართველოს ენერგეტიკული უსაფრთხოების რისკები და მათი შერბილების მიმართულებები, ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის ენერგეტიკისა და მდგრადი განვითარების ინსტიტუტი.
4. Goldthau, A. and Sitter, N. (2014) A liberal actor in a realist world? The Commission and the external dimension of the single market for energy, *Journal of European Public Policy*, Vol. 21, Issue 10, pp. 1452-1472. DOI: 10.1080/13501763.2014.912251
5. Atanasev, A. (2017) 'Is Russia building too many pipelines? Explaining Russia's oil and gas export strategy', *Energy Policy*, Vol. 108, pp. 1-11.
6. Prontera, A. (2019) *Beyond the EU Regulatory State: Energy Security and the Eurasian Gas Market*, London-/New York: Rowman & Littlefield.
7. Bocse, Alexandra-Maria (2021) *International Networks, Advocacy and EU Energy Policy-Making*. London: Palgrave Macmillan.
8. Raszewski, S., (2022). *When one door closes, another opens: How the failure of the Turkey - Austria natural gas pipeline project has led to recovery, resilience and scalability of successor projects*, *Energy Policy*, Volume 167, 1-9.
9. Hasanov, F. J., Mahmudlu, C., Deb, K., Abilov, Sh., Hasanov O. (2020). *The role of Azeri natural gas in meeting European Union Energy security needs*. *Energy Strategy Reviews*. 28 100464.
10. Lekashvili E.R., Gaprindashvili G.J. (2022). *Actualization of Coordinated Industrial Policy Issues: European Experience for Georgia*. "Challenges for Business: Decision-Making under the Current Conditions". VI INTERNATIONAL CONFERENCE, SIMM-2022". Kyiv NEU named after Vadym Hetman. 180-187.
11. Siddi, M. (2019). *The EU's Botched Geopolitical Approach to External Energy Policy: The Case of the Southern Gas Corridor*. *Geopolitics*, Vol. 24, Issue 1, 124-144. <https://doi.org/10.1080/14650045.2017.1416606>.
12. Fawcett, T., Rosenow, J., & Bertoldi, P. (2018). *Energy efficiency obligation schemes: their future in the EU*. Springer. Retrieved from <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s12053-018-9657-1.pdf?pdf=button%20sticky>
14. European commission. (2022). *DIRECTIVE OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL* Retrieved from <https://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=COM%3A2022%3A222%3AFIN&qid=1653033811900>
15. Energy.ec.europa.eu., (2022). *Energy efficiency first principle*. Retrieved from https://energy.ec.europa.eu/topics/energy-efficiency/energy-efficiency-targets-directive-and-rules/energy-efficiency-directive_en

16. European Commission. (2021). Commission proposes new Energy Efficiency Directive. Retrieved from <https://commission.europa.eu/>: https://commission.europa.eu/news/commission-proposes-new-energy-efficiency-directive-2021-07-14_en
17. Office of Energy Efficiency & Renewable Energy. (2022). Energy Efficiency. <https://www.energy.gov/eere/energy-efficiency>
18. Energy.ec.europa.eu., (2022). Energy Efficiency Targets. Retrieved from https://energy.ec.europa.eu/topics/energy-efficiency/energy-efficiency-targets-directive-and-rules/energy-efficiency-targets_en
19. Energy Transparency Index, 2021. 2nd International Edition. Retrieved from <https://dixigroup.org/en/analytic/energy-transparency-index-2021-ii-international-edition-2/>

For the Formation Effective Policy Issue of Establishment of Energy Hub of Georgia with the European Union

Eka Lekashvili

Associate Professor

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Head of the Industrial Policy Research Center

Davit Oboladze

Associate Professor

State Educational University of Physical Education and Sports of Georgia

Research Center of the Sports, Economics and Business

Giorgi Gaprindashvili

Associate Professor

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

SUMMARY

Georgia's positioning in the context of the European Union's foreign energy policy has become the subject of discussion in the light of the current Russia-Ukraine war, the growing dependence of the European Union on the import of Russian energy resources and threats. The purpose of the study is to offer recommendations for the issue of effective policy formation of the establishment of an energy hub of Georgia with the European Union. The work is based on the bibliographic research method. The framework documents defining the energy policy of Georgia and the European Union have been studied; The political and economic scientific-practical points of view of Georgia as an potential energy hub of EU are analyzed; Recommendations have been developed for the effective policy of establishing an energy hub of Georgia with the European Union.

Key words: *Georgia, Russian Federation, energy policy, energy hub*